

Основні правові сім'ї сучасності

Виконала: студентка IV курсу
3 групи
Коломієць Яна

План:

- 1.Поняття правової системи та правової сім'ї
- 2.Романо-германська правова сім'я
3. Англо-саксонська правова сім'я
4. Соціалістична правова сім'я
- 5.Мусульманська правова сім'я
- 6.Далекосхідна правова сім'я

Кожне суспільство, кожна держава має своє власне право в залежності від властивих йому характеристик, стану його розвитку, його філософії, ідеології, вірувань і устремлінь. У певному змісті, право того чи іншого конкретного суспільства носить унікальний характер, будучи вираженням освоєної цим суспільством особливої концепції соціального порядку, а також підтвердженням того завдання, що суспільство покладає на право.

Різними політичними суспільствами, різними країнами і навіть різними історичними епохам властиві різні державні правові системи зі своїми особливими базовими принципами, юридичними концепціями і категоріями, із своїми особливими побудовами, виконанням і призначенням правових норм.

Національна правова система – це конкретно-історична сукупність права, юридичної практики і пануючої правової ідеології окремої країни (держави). В даний час в світі налічується близько двохсот національних правових систем (наприклад, національні правові системи Австралії, Англії, Данії, Франції, Росії, Індії, Японії тощо).

Правова сім'я – це сукупність національних правових систем, виділена на основі спільності джерел, структури права і історичного шляху його формування. У рамках тієї чи іншої правової сім'ї можливі більш дробові елементи, представлені певною групою правових систем.

Елементи правової системи суспільства:

1. суб'єкти права – фізичні особи (громадяни, іноземці, особи без громадянства та ін.), юридичні особи – комерційні і некомерційні організації, держава, соціальні спільності та інші. Тривалий час правова система характеризувалася як знеособлена структура, тоді як без особи соціальна система не може відбутися;
2. правові норми і принципи;
3. правові відносини, правова поведінка, юридична практика, режим функціонування правової системи;
4. правова ідеологія, правова свідомість, правові погляди, правова культура;
5. зв'язки між названими елементами, що визначають результат їх взаємодії – законність, правопорядок.

Ознаки (риси) системи права:

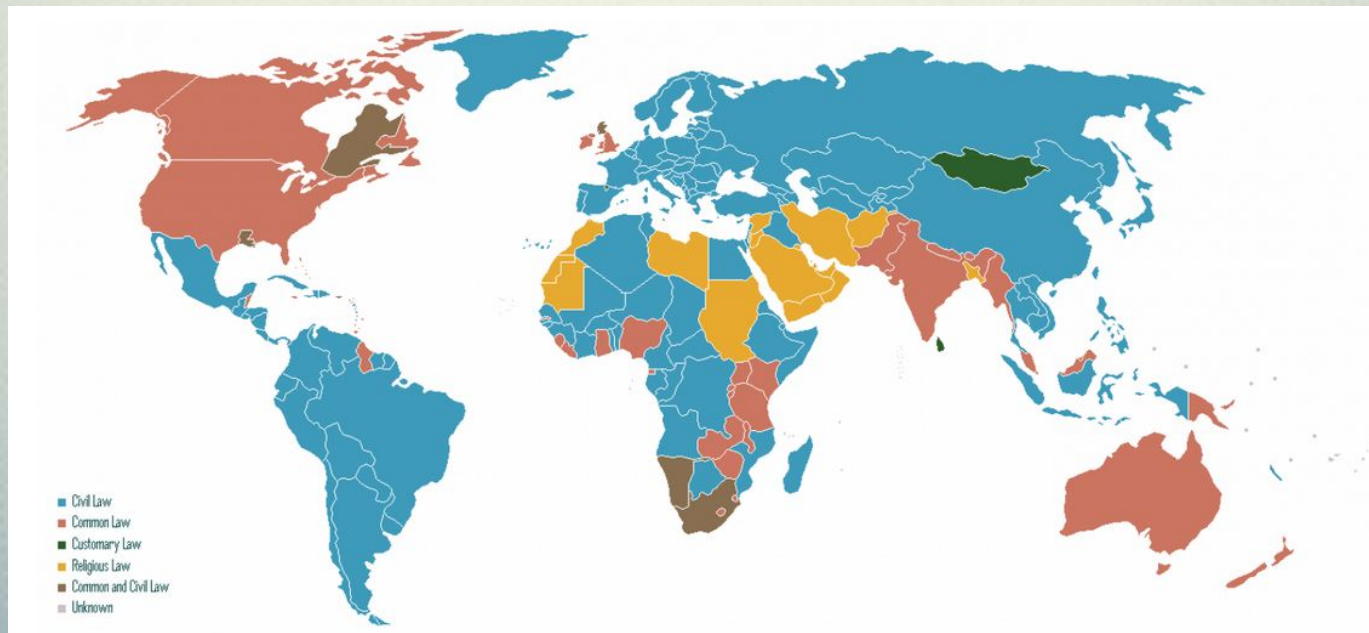
1. Обумовленість реально існуючою системою суспільних відносин. Вона не може створюватися на суб'єктивний розсуд людей існує об'єктивно;
2. Органічна цілісність, єдність і взаємозв'язок правових норм, а не їх випадковий набір. Норми права, з яких складається система права, не можуть функціонувати ізольовано. Вони взаємно узгоджені та цілеспрямовані;
3. Структурна багатоманітність. Це означає, що система права складається з неоднакових за змістом й обсягом структурних елементів, які логічно об'єднують, розташовують нормативний матеріал у певній функціональній спрямованості.

Романо-германська правова сім'я

До романо-германської правової сім'ї відносять національні правові системи, які виникли в континентальній Європі на основі римських, канонічних і місцевих правових традицій (звідси її друга назва - родина «континентального права»). Сьогодні ця правова сім'я є не тільки найбільш древньою, але і найбільш широко поширеною у світі. Її «носіями» і двигунами були найбільш потужні та розвинуті держави епохи стародавнього світу (Римська імперія), середньовіччя і нового часу (Франція, Німеччина). У процесі свого становлення і розвитку система «континентального права» зробила і продовжує робити величезний вплив на історію Європи.

Сім'я романо-германського права при всіх історичних, національних і регіональних особливостях права належать до неї національних правових систем різних держав має цілу низку спільних рис. Для неї характерно:

1. розподіл права на приватне і публічне;
2. сувора ієрархія джерел (форм) права;
3. систематизація законодавства в основному у вигляді його кодифікації.

Розподіл права на приватне і публічне, як вже зазначалося вище, має глибокі історичні корені: воно сходить до часів Стародавнього Риму. У країнах романо-германської сім'ї норми публічного права визначають компетенцію і порядок діяльності державних органів, а також взаємини держави та індивідуумів, норми приватного права регулюють відносини приватних осіб між собою.

Інша відмінна особливість континентальної правової сім'ї, — її підрозділ на галузі права, які представляють собою сукупність взаємопов'язаних правових інститутів, що регулюють відносно самостійну сферу суспільних відносин. Основними галузями права є: конституційне, адміністративне, цивільне, трудове, кримінальне, цивільно-процесуальне і кримінально-процесуальне право.

Сильними сторонами такої системи є:

- значна конкретність правового матеріалу;
- доступність його для ознайомлення пересічними громадянами;
- дії суду і юристів легко передбачити і легко контролювати.

Недоліками системи є:

- важкість внесення змін (процедура прийняття правових актів дуже складна).

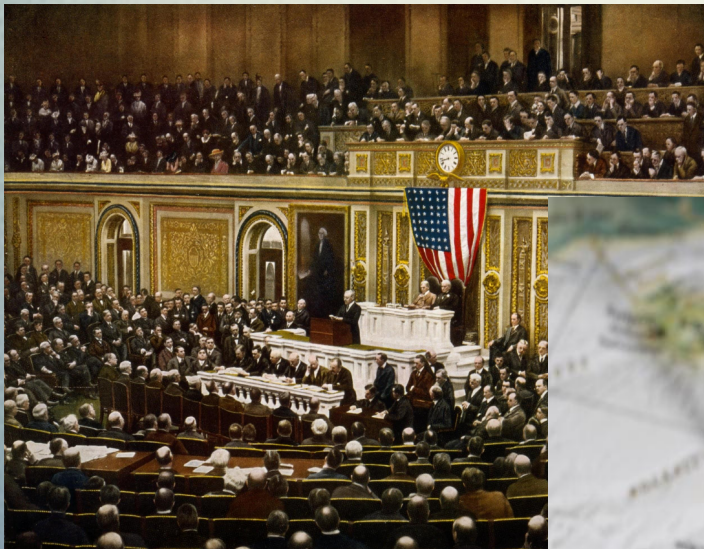
Представники: країни континентальної Європи: Франція, Бельгія, Люксембург, Іспанія, Португалія, Нідерланди, Австрія, Ліхтенштейн, Німеччина, Швейцарія. А також країни які знаходяться за межами Європи: країни Близького Сходу, Японія, Індонезія, Турція.

Англо-саксонська правова сім'я

Система англо-саксонського (англо-американського) права була створена в Англії після нормандського завоювання. Ця система включає нині правові системи усіх, за деяким винятком, англомовних країн. Сучасний період розвитку англо-саксонського права – період кардинальної правової реформи, суть якої полягає в активізації законодавчої діяльності, уніфікації позовного виробництва, злитті судів загального права і права справедливості. В цей час істотно підвищилася роль законодавчого регулювання, зросло значення закону серед інших джерел права.

На відміну від держав романо-германської правової сім'ї, де основним джерелом права є закон, в країнах англо-саксонської правової сім'ї основним джерелом права є судовий прецедент.

Англо-саксонська правова сім'я включає в себе дві групи: групу англійського права, представлену національними правовими системами Англії, Північної Ірландії, Канади, Австралії, Нової Зеландії, а також 36 державами - членами Британської співдружності націй, і групу права США (за винятком штатів Луїзіана і Каліфорнія).

Становлення прецедентного права в Англії почалося з 1066 р. – з моменту завоювання острова нормандцями. Це право було створене королівськими судами, званими зазвичай Вестмінстерськими. Однак до 1875 р. приватні особи не мали права звертатися в королівські суди: вони могли лише просити у монарха надання їм такого права у вигляді привілеї, що монархи і робили за наявності достатніх підстав. Тому основну увагу англійські юристи вже тоді звертали на процедурні питання.

У процесі діяльності королівських судів поступово склалася сума рішень, якими вони керувалися в подальшому, і виникло правило прецеденту, яке свідчило, що одного разу винесене судові рішення по справі є обов'язковим для всіх інших суддів, які розглядатимуть аналогічні справи в майбутньому.

Якщо королівські суди не приймали справу до розгляду, не мали можливості довести розпочату справу до кінця або виносили по ньому несправедливе рішення, піддані могли звернутися за допомогою до короля, щоб він сам, керуючись принципами совісті, здійснив правосуддя або зобов'язав суд прийняти справедливе рішення. Таке звернення зазвичай проходило через лорда-канцлера, що був сповідником короля і зобов'язаного тому керувати його совістю. З XV століття король і рада делегували свої повноваження лорд-канцлеру і останній став розглядати справи одноосібно. Рішення, які приймалися судом лорд-канцлера з урахуванням принципів справедливості, склали основу так званого права справедливості. Таким чином, протягом досить тривалого часу в Англії діяли: прецедентне право, що застосовувалося тільки королівськими судами, і право справедливості, яким керувався суд лорд-канцлера.

Характерними рисами системи є:

1. Римське право не вплинуло на цю систему.
2. Немає поділу права на приватне і публічне.
3. Право не поділяється на галузі і підгалузі (але поділяється на матеріальне і процесуальне).
4. Наявності як джерело права такою кількістю судових рішень (прецедентів), які є зразками для аналогічних справ, розглянутих іншими судами. Крім загального права, в структуру англійської права входять статутною право (законодавство) і «право справедливості».
5. Англо-саксонське право не кодифіковане.

Структура англосаксонського права відрізняється від романо-германського. В англійському праві немає класичного розподілу на публічне і приватне. Замість цього історично склався його поділ на загальне право і право справедливості. Таке розходження в структурному розподілі романо-германської і англо-саксонської правових систем має закономірний характер, обумовлений тим, що одна виникає раціональним шляхом, інша — еволюційним, шляхом історичного генезису, поступового юридичного оформлення відносин, що склалися.

Представники англо-саксонської правової сім'ї : Англія, США, англійські провінції Канади, Австралія, Нова Зеландія, Великобританія, Шотландія, Ямайка, ПАР.

Соціалістична правова система

Соціалістичне право виникло з утворенням радянської держави 1917 р., а згодом – соціалістичне право – виникає після утворення інших соціалістичних країн у післявоєнні роки.

Соціалістична система була виділена в науці порівняльного права за її цільовою направленістю. Тут право розглядається як знаряддя і засіб революційного перевлаштування суспільства, побудови нового ладу. Ця система охоплювала колишній СРСР і соціалістичні країни. На соціалістичні правові системи Європи, Азії і Латинської Америки, які складали соціалістичний табір, значний вплив зробила перша соціалістична правова система – радянська.

Національні правові системи зарубіжних соціалістичних держав являлись і являються різновидами радянського права. Тому на прикладі права СРСР можна розглянути основні риси, які притаманні соціалістичному праву.

Характерні риси правової системи:

1. Базується на марксистському вченні;
2. Значну роль у формуванні права відіграє партійна доктрина;
3. Заперечувалося існування приватного права, вся сфера дій вважається публічною;
4. Формально схожа на романо-германську:
  - існує поділ на галузі і підгалузі;
  - єдине джерело права це нормативно-правовий акт;
  - переважає кодифікація.
5. Хоча термінологія і подібна до романо-германської системи, але зміст термінів відрізняється.

Соціалістичне право має яскраво виражений класовий характер. Єдине, або основне у соціалістичного права, є спочатку революційна творчість виконавців, а пізніше, нормативно – правові акти, у відношенні яких декларувалось, що вони виражають волю трудящих, переважної більшості населення, а потім всього народу, керованого комуністичною партією.

Із нормативно-правових актів, що приймалися, більшу частину складали підзаконні (таємні і напівтаємні накази, інструкції і т. д.), які фактично виражали перш за все і головним чином волю і інтереси партійно-державного апарату.

Для соціалістичної правової системи залишились чужими ідеї панування права і думки про те, що потрібно вишукувати право, яке відповідає почуттю справедливості, заснованому на примиренні, погодженні інтересів приватних осіб і суспільства.

Право носило імперативний характер, було пов'язане з державною політикою, являлось її аспектом, забезпечувалося партійною владою і примусовою силою правоохоронних органів. В теорії виключалась можливість для судової практики виступати в ролі утворювача норм права. Їй відводилася лише роль суворого тлумачення права. Це принципова позиція в якійсь мірі підкріплювалась і відсутністю в країні судової «касти», яка претендувала б на те, щоб стати незалежною від державної влади.

В теперішній час, в результаті змін, які пройшли в першу чергу в колишнім СРСР, соціалістичне право (за винятком деяких країн) практично перестало існувати. І це, в котрий раз доводить, що коли держава ставить себе вище права, коли право являється «інструментом в руках панівного класу чи партії» – така держава заздалегідь обрікає себе на руйнування і загибель.

Представники: Куба, В'єтнам, частково Китай, північна Корея, КНДР.

Мусульманська правова сім'я

Мусульманське право як система виникла ще в VII–X ст. в Арабському Халіфаті. Основний зміст мусульманського права – витікаючі із ісламу правила поведінки віруючих і покарання (звичайно релігійного змісту) за невиконання даних правил. Мусульманське право поширюється тільки на мусульман. Але все рівно, навіть в тих країнах, де мусульмани є основною частиною населення, воно доповнюється законами і традиціями, кодифікується і модифікується в зв'язку з виникаючими новими суспільними відносинами. Внаслідок цього, виконується релігійне мусульманське право і право мусульманських держав.

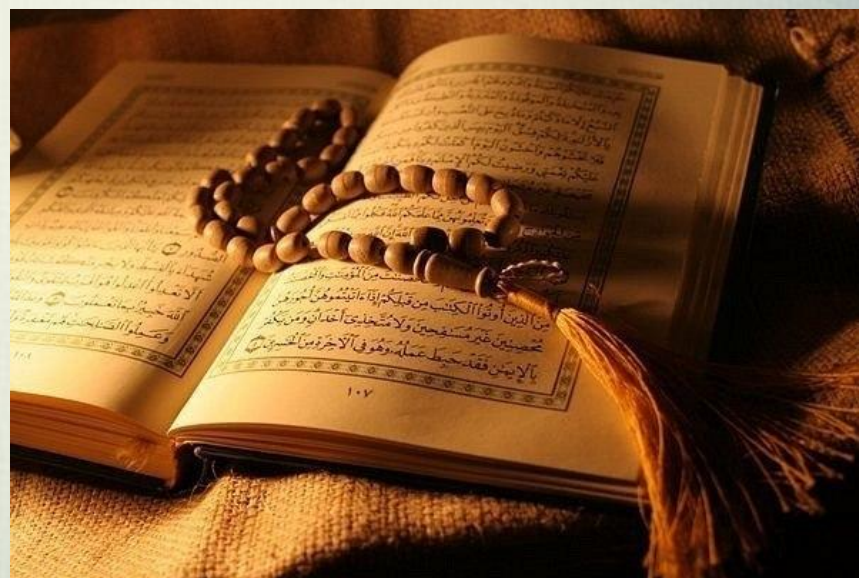
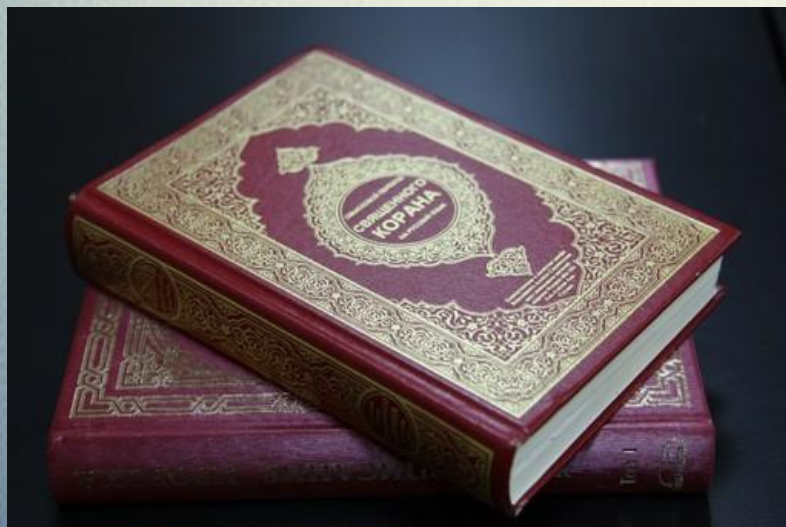
Мусульманська правова сім'я охоплює більше 50 держав, розташованих від західного краю Африки до тихоокеанських островів, де проживають близько 900 млн. чоловік, які сповідують іслам (Алжир, Єгипет, Іран, Марокко, ОАЕ, Туреччина та інші.) Мусульманське (ісламське) право являє собою сукупність норм релігійного характеру, заснованих на ісламі. Згідно з ісламом право дано людям Аллахом через пророка Мухаммеда – раз і назавжди.

Характерними рисами мусульманського права є:

1. Представляє собою одну із багатьох сторін релігії ісламу, яка встановлює визначені правила і об'єкт вірування, а також вказує віруючим на те, що можна робити, а що не можна.
2. Специфічна система джерел права:
  - Релігійний текст (коран).
  - Судовий прецедент (судова практика).
  - Правова доктрина і т. д.
3. Специфічні правові норми (імперативні).
4. Своєрідна структура права, умовно правові норми можна поділити на:
  - Правові норми які стосуються особистого статусу людини;
  - Правові норми які регулюють сферу злочину;
  - Правові норми які регулюють майнові відносини між особами.

В основі мусульманського права лежить чотири джерела:

- 1) Коран – священна книга ісламу. За мусульманськими повір'ями вважається, що Коран - це мова самого бога, з якою він звернувся до Мухаммеда чистісінькою арабською мовою;
- 2) Сунна – збірник переказів (хадисів) про життя пророка Мухаммеда;
- 3) Іджма – зведений коментар середньовічних правознавців-знавців ісламу;
- 4) Кияс – правила застосування шаріату до нових життєвих ситуацій за аналогією.

Правові системи різних мусульманських держав, не дивлячись на їх спільність у головному, мають і істотні відмінності в структурі права, правових закладів, правовій культурі, правового регулювання.

Великий вплив на розвиток правових систем мусульманських держав в наш час роблять правові системи Заходу – романо-германська і загального права. Так, поряд з комплексом мусульманських норм «особистого статусу» (право-суб'єктивність, шлюб, заповіт, наслідування), в них сформувалися такі галузі права, як цивільне, торгове, судово-процесуальне, кримінальне. Проводиться систематизація законодавства, удосконалюється організація і діяльність судів.

В наш час не в одній країні із мусульманської правової сім'ї, мусульманське право не є єдиним діючим правом, але в той же час воно не втратило своїх позицій в якості діючих правових норм.

Представники: всі країни в яких поширена релігія іслам, Алжир, Афганістан, Азербайджан, частина Індії. Отже можна сказати про своєрідні відмінності і єдності правових норм в мусульманській правовій системі. В цілому, це право не зливається з релігією і не виступає частиною ісламу, як релігійної системи, хоч багато його норм і співпадають з релігійними правилами поведінки.

Далекосхідна правова сім'я

Цінність тієї чи іншої нормативної системи залежить від її здатності до впорядкування людських відносин. З цього погляду вельми своєрідною є далекосхідна правова сім'я. Походить вона з Китаю і пов'язана з філософським вченням Конфуція – це є одною з характерних рис цієї правової системи. Також характерними рисами є:

1. Велику роль відіграє особистий статус людини.
2. Готовність визнати свою неправоту.
3. Головний регулятор відносин не право, а мораль.
4. Широке поширення інституту посередників (наприклад: при розподілі майна звернутися до старших людей за порадою ніж до суду).
5. Недосконалість роботи суду.

Інтенсивний розвиток законодавства в сучасному Китаї за континентальним зразком, проголошення його особливого шляху не виключає збереження багатьох інститутів традиційного права і морально-етичних передбачень у суспільстві.

Звичаєве право держав Африки, Азії та Океанії являє собою унікальну правову систему, коріння якої сягають тисячоліть. Ці правові системи мають велику різноманітність конкретних форм. Форми залежать від стадії розвитку суспільства, наявності (відсутності) та особливостей колоніального режиму в минулому і впливу колишніх метрополій на державу нині; особливостей джерел; відносної недоступності для впливу інших держав.

Неповторність системи традиційного права полягає в збереженні звичаю як важливого регулятора суспільних відносин та його державного визнання.

Звичаєве право африканських держав має переважно неписаний характер і передається з покоління в покоління окремими народами або племенами, що робить його іноді єдиним джерелом права і дає уявлення про особливості культури цих народів.

Звичаєво-правові системи здебільшого спрямовані на захист інтересів спільноти людей (роду, племені, родини, селища), а не суб'єктивних прав конкретних осіб.

Слід відзначити тенденцію до поступового формування загальних правових принципів на африканському континенті під впливом норм міжнародного права і міждержавних об'єднань, а також ідей становлення ринкових відносин та демократії.

Отже можна зробити висновок, що право Далекого Сходу базується на особистому статусі людини, регулятором відносин є мораль, а не право, це все відіграє важливу роль в суспільних відносинах.

Представники: Китай, Монголія, держави Індокитаю, Малайзія, Бірма, Японія, південна Корея, Філіппіни.

Отже, у сучасному світі немає універсальних, що можуть бути рекомендованими для будь-якої країни, моделей правового розвитку. Загальновизнано різноманіття форм і способів правової еволюції, що спирається на історичні традиції, унікальність і самобутність різних правових систем, культур і цивілізацій.

Як свідчить світовий досвід, набуття суверенної державності і формування нової правової системи ніде не відбувалися, легко і просто. Кожна країна, яка домоглася незалежності, шукала свій правовий шлях розвитку, виробляла свою правову модель побудови нового суспільства. Це зумовлювалося системою цінностей і цільовою орієнтацією, національними традиціями та історичними умовами, соціально-економічної та політичної середовищем, сформованим укладом життя і світоглядом людей, включаючи релігійні вірування, психологію і норми поведінки.

Список використаних джерел:

1. Решетніков Ф. М. Правові системи країн світу. Довідник. М.: Юрліт. 1993.
2. Саїдов А. Х. Порівняльне правознавство: Підручник / За ред. В. А. Туманова. – М.: МАУП, 2003. – 326 с.
3. Макарчук В. С. Загальна історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. Вид. 4-те, доп. – К.: Атіка, 2004. – 386 с.
4. Бехруз Х. Порівняльне правознавство: Підручник. – Одеса: Фенікс, 2009. – 464с.
5. Погребняк С. П. Порівняльне правознавство: підручник/ С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Біля-Сабодаш та ін.; за заг. ред.. О. В. Петришина. –Х.: Право, 2012. – 272 с.
6. Давид Р. Основные правовые системы современности. – М., 1988. – 451 с.
7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.

Дякую за увагу !